

ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА

Спеціальність: 035 Філологія (польська мова і література)
035 Філологія (чеська мова і література)
014 Середня освіта (польська мова і література)

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ

Змістовий модуль 1. *Мовознавство як наука.*

Тема 1. Загальні питання мовознавства.

Предмет мовознавства. Лінгвістика як науковий термін (дефініція, час виникнення).

Мовні універсалії, проблеми та специфіка їх визначення.

Місце мовознавства в системі наук, особливості зв'язків лінгвістики з гуманітарними та природничими дисциплінами.

Загальнонаукові та спеціальні методи вивчення мови. Використання результатів дослідження лінгвістичних методів для вивчення нової мови.

Основні функції мови: комунікативна і мислетворча та похідні від них. Метамова лінгвістики.

Мова і суспільство: розвиток мов у різні історичні епохи, мовна ситуація, мовна політика, лінгвоцид. Літературна мова і діалекти (територіальні та соціальні).

Поняття мовної норми та її кодифікація. Мотивація відхилення від мовної норми у літературних текстах.

Мова і мислення, реалізація основних функцій мови при різних видах мислення.

Мова і мовлення. Дефініція термінів, наявність їх відповідників у мовах, що їх вивчають студенти (українській, польській, чеській, латинській, англійській, німецькій et cetera). Спільні та відмінні їх риси.

Структура мови, основні рівні мови та зв'язки між ними. Синхронія і діахронія.

Сутність, природа і походження мови: проблема, що найкраще ілюструє зв'язок мовознавства з філософією. Найпоширеніші та найстійкіші гіпотези.

Тема 2. Мови світу, їх вивчення та генеалогічна класифікація.

Загальна характеристика мов світу (за структурою, кількістю їх носіїв, наявністю писемності, ступенем їх вивчення, суспільними функціями). Порівняльне вивчення мов у процесі розвитку мовознавства. Відкриття санскриту як поштовх для виникнення порівняльно-історичного методу та класифікації мов за їх спільним походженням.

Генеалогічна класифікація мов: сім'я, група, підгрупа. Визначення місця у системі генеалогічної класифікації найпоширеніших та

найактуальніших для сучасного мовця іноземних мов, основи їх порівняльної характеристики. Штучні мови.

Змістовий модуль 2. Фонетика і лексикологія.

Тема 3. Звуки мови, їх вивчення і класифікація.

Фонетика як лінгвістична дисципліна. Три аспекти вивчення звуків. Зв'язки фонетики із природничими науками. Фізичний аспект у вивченні звуків: сила, висота, довгота звуків, тембр.

Фізіологічний аспект у вивченні звуків: артикуляція, три її основні фази, артикуляційна база.

Мовленнєвий апарат та причини, що зумовлюють акцент та перешкоджають оволодіти вимовою звуків іншої мови.

Класифікація звуків у відомих студентам мовах.

Тема 4. Фонетичні одиниці та засоби.

Фонетичне членування мовленнєвого потоку: фраза, такт, склад, звук, фонетичне слово.

Склад, основні теорії складу, особливості складу у різних словянських мовах. Дифтонги і трифтонги.

Наголос. Специфіка наголосу у мовах, котрі вивчають студенти (польській, чеській, англійській, німецькій, латинській). Інтонація.

Тема 5. Фонетичні процеси (позиційні та комбінаторні зміни звуків).

Позиційні зміни звуків: редукція голосних, оглушення дзвінких приголосних в кінці слова, протеза.

Комбінаторні зміни звуків: акомодация, асиміляція, дисиміляція, дієреза, епентеза, метатеза.

Орфоепія. Транскрипція і транслітерація.

Історичні фонетичні процеси. Фонетичні закони та їх наслідки у словянських мовах.

Тема 6. Лінгвістичний (функціональний) аспект у вивченні звуків.

Лінгвістичний аспект вивчення звуків. Поняття фонем. Відмінності між фонемою та звуком. Диференційні та інтегральні ознаки фонем. Позиції фонем. Варіанти фонем.

Тема 7. Письмо.

Значення винайдення письма для розвитку людської цивілізації. Історичні та суспільні передумови виникнення письма. Перші писемні пам'ятки у відомих студентам мовах, відносність цього явища та зв'язок мовознавства з історичними дисциплінами, зокрема археологією.

Етапи і форми розвитку графічного письма (палеографія, ідеографія, фонографія). Поняття ідеограми та особливості її сприйняття носіями слов'янських мов. Етапи спрощення ідеографічного письма.

Графіка. Алфавіт, абетка, азбука. Характеристика ідеального алфавіту й можливість його створення.

Найпоширеніші системи письма у світі. Використання латиниці у сучасному світі.

Давньогрецький алфавіт та його роль у розвитку графічного письма. Кирилиця та глаголиця у слов'янському світі.

Орфографія. Принципи орфографії. Порівняльна характеристика принципів орфографії у слов'янських мовах.

Тема 8. Слово і його значення.

Лексикологія як розділ мовознавства (дефініція терміна, його перша фіксація у наукових джерелах).

Розділи лексикології: етимологія, історична лексикологія, фразеологія, ономастика, лексикографія.

Слово як одиниця мови. Проблема визначення слова у лінгвістичній термінології. Слово і лексема. Значення слова.

Тема 9. Лексико-семантичні категорії.

Полісемія та причини, що її зумовлюють.

Омонімія, міжмовні синоніми. Синонімія, поняття синонімічного ряду та його доміанти. Антонімія

Тема 10. Історичні зміни словникового складу мови.

Лексичний склад мови: активна і пасивна лексика, професіоналізми, діалектизми, екзотизми, жаргонізми, табу та евфемізми, стилістично забарвлена лексика.

Термін, основні ознаки термінів. Термінознавство як розділ мовознавства.

Причини змін лексичного складу мови. Архаїзми. Історизми. Неологізми.

Запозичення і системи їх класифікацій. Доцільність використання запозиченої лексики та чужомовних словотвірних моделей у сучасному мовленні. Явище пуризму у мові, його позитивні та негативні наслідки. Інтра- та екстралінгвальні чинники розвитку мови-реципієнта.

Історична лексикологія та етимологія.

Тема 11. Фразеологія.

Поняття фразеології. Визначення фразеологізмів у різних термінологічних словниках.

Характеристика джерел походження різних типів фразеологізмів. Паремійний фонд класичних мов у сучасних європейських мовах.

Класифікація фразеологізмів.
Особливості перекладу фразеологічних одиниць.

Тема 12. Лексикографія.

Поняття лексикографії, теоретична і практична лексикографія.

Енциклопедичні і лінгвістичні словники.

Основні типи мовних словників (одно- і багатомовні).

Цивілізаційна необхідність перекладних словників та шляхи їх вдосконалення.

Використання комп'ютерних програм перекладу при вивченні нової мови.

Змістовий модуль 3. Граматика (морфологія і синтаксис).

Тема 13. Морфологія як розділ граматики.

Предмет граматики. Розділи граматики. Місце дериватології у системі мовознавчих дисциплін, її особливий зв'язок із лексикологією та граматиною.

Основні одиниці граматичної будови мови, рівень їх вивчення у різних мовах

Грамматичне значення слова. Лексичне та граматичне значення слова.

Грамматичні категорії.

Поняття морфеми. Види морфем: сегментні та несегментні морфеми.

Грамматична форма слова, синтетичні та аналітичні форми.

Суплетивізм як особливе граматичне явище у відомих студентам мовах.

Способи вираження граматичних значень.

Частини мови та характеристика основних частин мови. Античні джерела про частини мови: найпоширеніші і найстійкіші у світовому мовознавстві гіпотези. Критерії виділення частин мови та їх особливості у різних мовах.

Тема 14. Синтаксис як розділ граматики.

Основні одиниці синтаксису. Поняття словосполучення. Типи словосполучень. Валентність. Синтаксичні зв'язки слів. Особливості цих зв'язків у різних мовах.

Речення та його ознаки. Актуальне членування речення.

Типологічна класифікація мов, місце у цій класифікації мов, які вивчаються студентами.